

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2019-4-16B Rīgā

2019. gada 29.jūlijs

Nr.6-6/22

Par tehnisko pielāgojumu samērīgumu automobiļiem ar stūri labajā pusē

Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs), izskatot personu iesniegumus, kuros iesniedzēji izklāsta notikumus saistībā ar centieniem veikt automašīnas ar stūri labajā pusē pastāvīgo reģistrāciju un tehnisko apskati, ierosināja pārbaudes lietu Nr.2019-4-16B par Ministru kabineta noteikumu Nr. 295 “Noteikumi par transportlīdzekļu valsts tehnisko apskati un tehnisko kontroli uz ceļa” (turpmāk – Noteikumi) I pielikuma “Prasības transportlīdzekļu tehniskajam stāvoklim un aprīkojumam, prasību izpildes novērtēšana un pārbaudes metodes” 3.3.punkta A4 apakšpunkta (turpmāk – I pielikums) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.

Iesniegumos vērsta tiesībsarga uzmanība, ka netiek sniegta saprotama un viennozīmīga informācija par to, kāds tieši aprīkojums ir nepieciešams, lai būtu iespējams veikt automašīnas pastāvīgo reģistrāciju. Ņemot vērā minēto, iesniedzēji lūdza izvērtēt, vai nav pārkāptas cilvēktiesības iesniegumā minētajās situācijā, tāpat, vai pieprasītais papildu aprīkojums un tā prasības, kas minētas Noteikumu I pielikumā, ir atbilstošas Eiropas Savienības standartiem.

[1] Tiesiskais regulējums

[1.1] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.

[1.2] Ar 2018.gada 12.aprīļa grozījumiem Ceļu satiksmes likuma 10. panta astotās daļas 1. punktā no 2018.gada 1.novembra ir atcelts aizliegums Latvijā pastāvīgi reģistrēt transportlīdzekļus ar vadības ierīcēm labajā pusē, tādēļ izstrādātas transportlīdzekļu pielāgošanas prasības, kuras jāizpilda personai attiecībā uz

transportlīdzekli ar vadības ierīcēm labajā pusē, kuru persona vēlas pastāvīgi reģistrēt Latvijā, bet nav uzskatāmas par transportlīdzekļa pārbūvi.

Noteikumu I pielikuma "Prasības transportlīdzekļu tehniskajam stāvoklim un aprīkojumam, prasību izpildes novērtēšana un pārbaudes metodes" 3.3.punkta A4 apakšpunkta prasības noteikumos tika iekļautas ar Ministru kabineta 2018.gada 10.jūlija noteikumiem Nr.415 "Grozījumi Ministru kabineta 2017.gada 30.maija noteikumos Nr.295 "Noteikumi par transportlīdzekļu valsts tehnisko apskati un tehnisko kontroli uz ceļa"" (turpmāk – Grozījumu noteikumi), kuru 1.6.punkts noteica papildināt Noteikumu I pielikuma 3.3. kodu ar A4 daļu šobrīd spēkā esošajā redakcijā.

Atbilstoši Noteikumu I pielikuma prasībām automobiļus ar labās puses vadību atbilstoši noteikumu prasībām jāaprīko ar:

- labās puses kustībai paredzētiem galvenajiem lukturiem, atbilstoši noteikumu 1.pielikuma 4.grupas kodu prasībām;
- aizmugurējo miglas lukturi tā vidū vai kreisajā pusē vai diviem simetriski automobiļa garenasij novietotiem lukturiem, atbilstoši noteikumu 1.pielikuma 4.grupas kodu prasībām;
- papildus netiešās redzamības ierīcēm (videokameru, ekrānu, spoguļu pāri), lai nodrošinātu brauktuves kreisās puses pārredzamību no vadītāja sēdekļa labajā pusē, atbilstoši noteikumu 1.pielikuma 3.3.koda prasībām.

Grozījumu noteikumu sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīts, ka noteikumu projekts nosaka transportlīdzekļu pielāgošanas prasības, kuras jāizpilda personai attiecībā uz transportlīdzekli ar vadības ierīcēm labajā pusē, kuru persona vēlas pastāvīgi reģistrēt Latvijā. Turpmāk minētajā anotācijā skaidrots, ka ar 2018.gada 12.aprīļa grozījumiem Ceļu satiksmes likuma 10.panta astotās daļas 1.punktā no 2018.gada 1.novembra ir atcelts aizliegums Latvijā pastāvīgi reģistrēt transportlīdzekļus ar vadības ierīcēm labajā pusē, tādēļ izstrādātas transportlīdzekļu pielāgošanas prasības, kuras jāizpilda personai attiecībā uz transportlīdzekli ar vadības ierīcēm labajā pusē, kuru persona vēlas pastāvīgi reģistrēt Latvijā, bet nav uzskatāmas par transportlīdzekļa pārbūvi.

[2] Kompetento iestāžu viedokļi

[2.1] Tiesībsargs vērsās Satiksmes ministrijā, lūdzot izvērtēt Noteikumu I pielikuma atbilstību Satversmes 105.pantam un sniegt citu informāciju, kas būtu noderīga pārbaudes lietas izskatīšanā.

Satiksmes ministrija norādīja, ka, nosakot parametrus iekārtām, kas papildus jāuzstāda automobilī ar stūri labajā pusē, tika veikta tirgus izpēte un konstatēts, ka normatīvo aktu prasībām atbilstošas iekārtas Latvijā ir iespējams iegādāties.

Lietuvas Republikā prasību izstrādes gaitā no 2014. līdz 2017.gadam (definējot parametrus un prasības papildus iekārtām automobiļu pielāgošanai) tika veikti gan pētījumi laboratorijās, gan arī tirgus izpēte. Izstrādāto prasību kopums tika nosūtīts Eiropas Komisijai saskaņošanai, vai tās ir samērīgas atbilstoši Eiropas Savienības tiesas spriedumam lietā Eiropas Komisija pret Lietuvas republiku C-61/12 noteiktajam. Veicot prasību kopuma izstrādi Latvijā, par pamatu tika ņemtas Lietuvas Republikā pieņemto normatīvo aktu prasības par transportlīdzekļu ar stūri labajā pusē pielāgošanu, kuras tika pilnveidotas atbilstoši šī brīža tehnoloģiju attīstībai.

Papildus Grozījumu noteikumu sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) uzskaitītajām iestādēm un organizācijām, projektā tika iesaistītas arī citu

valstu iestādes/organizācijas, piemēram, Lietuvas transporta drošības administrācija (LTSA), Lietuvas tehnisko apskašu uzņēmumu asociācija “TRANSEKSTA”, Igaunijas ceļu administrācija (MNT), Slovēnijas tehniskās apskates sistēmu uzraugošais uzņēmums “TESTEK”, kā arī Vācijas tehnisko apskašu uzņēmums “TÜV Rheinland/Berlin-Brandenburg”, tādējādi Satiksmes ministrijas ieskatā Noteikumu I pielikumā minētie pielāgojumi ir pietiekami izdiskutēti.

Tāpat Satiksmes ministrijas ieskatā Noteikumu I pielikumā paredzētie pielāgojumi automašīnām ar vadības ierīci labajā pusē atbilst Satversmes 105.pantam, jo personu īpašumtiesību ierobežojums ir noteikts, lai aizsargātu citu cilvēku dzīvību un veselību, vidi, kā arī mantu, jo automašīnas ar stūri labajā pusē rada papildu risku ceļu satiksmē. Satiksmes ministrijas vērtējumā Noteikumu I pielikuma prasības ir tiesiski pamatots, leģitīms un samērīgs Satversmes 105.pantā noteikto personas pamattiesību ierobežojums. Satiksmes ministrija uzskata, ka jebkurš personu pamattiesību ierobežojums, kas ietverts Noteikumu I pielikumā, ir objektīvi nepieciešams problēmu ceļu satiksmes drošības jomā risināšanai un sabiedrības drošības nodrošināšanai, kas ir saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības interešu aizsardzību un personas tiesību uz īpašumu, precīzāk tā lietošanu ceļu satiksmē Latvijā, ierobežošanu.

[2.2] Tiesībsargs vērsās arī CSDD, lūdzot sniegt papildu informāciju par reālo situāciju, proti, vai ir automašīnas ar vadības stūri labajā pusē, kurām pēc 2018.gada 1.novembra ir atļauts piedalīties ceļu satiksmē. CSDD norādīja, ka laika posmā no 2018.gada 1.novembra līdz 2019.gada 5.aprīlim normatīvo aktu paredzētajā kārtībā reģistrēts 41 kreisās puses kustībai paredzēts transportlīdzeklis, kas pielāgots labās puses kustībai. No iepriekš minētajiem transportlīdzekļiem, kas reģistrēti, 11 transportlīdzekļiem papildus netiešās redzamības sistēmas iekārtu tehniskā specifikācija, novietojums, stiprinājums un slēgums atbilst tehniskās apskates noteikumu prasībām, turklāt 7 no tiem atļauju piedalīties ceļu satiksmē saņēmuši 2019.gada marta mēnesī, kas liecina par atbilstoši pielāgotu transportlīdzekļu skaita strauju pieaugumu. CSDD par transportlīdzekļu pielāgošanu ir nodrošinājusi pilnu informāciju interneta mājas lapā www.csdd.lv, papildus klientus konsultē klātienē, telefoniski, ar e-pasta palīdzību, kā arī atbild uz klientu vēstulēm. Gadījumos, kad klienti lūdz informāciju par šobrīd zināmām atbilstošām ierīcēm, CSDD nosūta tehniskās apskates noteikumiem atbilstošo netiešās redzamības ierīču marku un modeļu piemērus, norādot, ka drīkst izmantot arī jebkuras citas ierīces, kas atbilst tehniskās apskates noteikumu prasībām.

[3] Tiesībsarga vērtējums

[3.1] Satversmes 105. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot šīs tiesības. Tādējādi minētais pants, no vienas puses, ietver valsts pienākumu veicināt un atbalstīt īpašuma tiesības, proti, pieņemt tādus likumus, kas nodrošinātu šo tiesību

aizsardzību, taču, no otras puses, dod valstij arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā¹.

Ņemot vērā, ka Noteikumu I pielikumā paredzētie pielāgojumi ir obligāti veicami, lai varētu patstāvīgi reģistrēt Latvijā automašīnu un stūri labajā pusē un saņemt atļauju piedalīties ceļu satiksmē, Noteikumu I pielikumā paredzētie pielāgojumi ierobežo Satversmes 105.panta pirmajā, otrajā un trešajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu.

[3.2] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, lai noskaidrotu, vai personas konstitucionālo tiesību ierobežojums ir attaisnojams, jāizvērtē:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi.²

[3.2.1] Lietā nepastāv strīds par to, ka Grozījumu noteikumi nebūtu pieņemti un izsludināti atbilstošā kārtībā. Tādējādi īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu.

[3.2.2.] Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu - leģitīma mērķa - labad³.

Īpašuma tiesību ierobežojumam ir jākalpo kādam no Satversmes 116.pantā norādītajiem leģitīmajiem mērķiem. Satversmes 116.pantā ietvertajā personas pamattiesību uzskaitījumā nav speciālas norādes uz īpašuma tiesībām, jo konstitucionālais likumdevējs jau Satversmes 105.pantā ir norādījis, ka īpašuma tiesības var ierobežot. Tomēr nav šaubu, ka Satversmes 116.pantā minētie pamattiesību ierobežošanas leģitīmie mērķi, proti, citu cilvēku tiesību aizsardzība ir atzīstami par leģitīmiem mērķiem arī īpašuma tiesību ierobežošanai.⁴

Satiksmes ministrija norādījusi, ka Latvijā pēdējos gados ir novērojama sarežģīta situācija ceļu satiksmes drošības jomā, par ko liecina augsts ievainoto un bojā gājušo personu skaits ceļu satiksmes negadījumos. Kompetentās institūcijas pastāvīgi strādā pie risinājumiem ceļu satiksmes drošības uzlabošanai. Satiksmes ministrija norāda, ka pilnīgi visi ierobežojumi, kas attiecas uz autosatiksmi, ir domāti, lai nodrošinātu drošību uz ceļa un aizsargātu citu cilvēku veselību un dzīvību. Tādējādi Noteikumu I pielikumā noteikto pielāgojumu mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība.

[3.2.3] Ņemot vērā minēto, ir jāizvērtē, vai tiesiskie līdzekļi sabiedrības interešu aizsardzībai ir samērojami ar indivīda interešu aizskārumu.

Satversmes tiesa secinājusi, ka tad, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un indivīda interesēm. Lai konstatētu, vai samērīguma princips ir ievērots, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmo mērķu sasniegšanai, vai nav saudzējošāku līdzekļu šo mērķu sasniegšanai un, vai labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarītajiem zaudējumiem.

Aizlieguma Latvijā pastāvīgi reģistrēt transportlīdzekļus ar vadības ierīcēm labajā pusē atcelšana un šādu transportlīdzekļu pielāgošanas prasību tiesiskais

¹ Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļa.

² Satversmes tiesas 2011. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr.2010-62-03 8.punkts.

³ Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punkts.

⁴ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 473.lpp

pamatojums izriet no Eiropas Savienības Tiesas spriedumiem lietās Eiropas Komisija pret Polijas Republiku C-639/11 Eiropas Komisija pret Lietuvas Republiku C-61/12 par tādu mehānisko transportlīdzekļu reģistrēšanu, kam stūres iekārta atrodas labajā pusē.

Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai (piemēram, C-639/11, C-61/12) nostiprināta atziņa, ka Direktīva 70/311/EEK un Direktīva 2007/46/EK skaidri reglamentē tehniskās prasības, kādām ir jāatbilst jauniem vieglajiem automobiļiem, un neatstāj dalībvalstīm novērtējuma brīvību šajā jautājumā, t.i., dalībvalsts nav tiesīga izvirzīt prasību mainīt stūres iekārtas atrašanās vietu, jo šī ir tehniska rakstura prasība, vienlaikus dalībvalstis drīkst piemērot samērīgas pielāgošanas prasības kustībai pa labo ceļa pusi, kas attiecas uz transportlīdzekļu tehniskajām prasībām un transportlīdzekļa uzbūvi, garantējot augsta līmeņa ceļu satiksmes drošību.

Grozījumu noteikumu izstrādes nepieciešamību noteica arī Eiropas Komisijas 2018.gada 17.maija formālais paziņojums pārkāpuma procedūras lietā Nr.2018/4022 par vispārēju aizliegumu Latvijā pastāvīgi reģistrēt transportlīdzekļus ar stūri labajā pusē. Tādējādi secināts, ka Ceļu satiksmes likuma 10.panta astotās daļas 1.punkts bija pretrunā ar Direktīvas 2007/46/EK 4.panta 3.punktā noteikto, kā arī ierobežoja Līguma par Eiropas Savienības darbību 34.pantā noteikto preču brīvu apriti, tāpēc Latvijas normatīvajā regulējumā tika izdarītas izmaiņas. Pēc atbilstošu grozījumu veikšanas Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumos Nr.1080 "Transportlīdzekļu reģistrācijas noteikumi", Ministru kabineta 2004.gada 17.augusta noteikumos Nr.725 "Transportlīdzekļu pārbūves noteikumi" un Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumos Nr.1494 "Mopēdu, mehānisko transportlīdzekļu, to piekabju un sastāvdaļu atbilstības novērtēšanas noteikumi" Eiropas Komisijas ir izbeigusi pārkāpuma procedūras lietu Nr.2018/4022, novērtējot īstenotos pasākumus kā atbilstošus Eiropas Savienības spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.

Eiropas Komisijas 2011.gada 28.marta Baltā grāmata "Ceļvedis uz Eiropas vienoto transporta telpu - virzībā uz konkurētspējīgu un resursefektīvu transporta sistēmu" saistībā ar ceļu satiksmes drošību nosaka ļoti ambiciozu mērķi - līdz 2050.gadam panākt, lai uz autoceļiem bojāgājušo skaits tuvotos nullei. Saskaņā ar šo uzdevumu ES mērķis ir uz pusi samazināt bojāgājušo skaitu līdz 2020.gadam, tālāk turpinot proporcionālu bojāgājušo skaita samazinājumu līdz 2050.gadam.

Eiropas Komisijas 2010.gada 20.jūlija paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Virzoties uz Eiropas ceļu satiksmes drošības telpu: ceļu satiksmes drošības politikas ievirzes 2011.-2020.gadam" tiek norādīts, ka iepriekšējo ES ceļu satiksmes drošības programmu panākumi nevar būt par iemeslu neturpināt iesāktos darbus un neuzsākt jaunus. Eiropas Savienības autoceļi joprojām ne tuvu nav droši - 2018.gadā ceļu satiksmes negadījumos bojā gāja 25 000 personas, tāpat vairāk nekā miljons personu guva ievainojumus. Atkārtoti atsaucoties uz Eiropas Savienības nosprausto mērķi 2020.gadam par bojāgājušo un cietušo skaita samazinājumu, ir jānodrošina tādu pasākumu kopums, kas sabalansēti aptvers visas nozares, kuras ir tiešā vai netiešā mērā saistītas ar ceļu satiksmes drošību.

Jānorāda, ka Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam paredz, ka ilgtspējīgas transporta sistēmas vīzija ietver arī augstu satiksmes drošības līmeni. Tāpat minētās pamatnostādnēs tiek norādīts, ka ceļu satiksmes drošība skar ikvienu mūsu valsts iedzīvotāju. Salīdzinot Eiropas Savienības dalībvalstīs ceļu satiksmes negadījumu statistiku par bojāgājušajām un ievainotām personām, secināts, ka ceļu

satiksmes negadījumos bojāgājušo un ievainoto personu skaits Latvijā joprojām ir ievērojami lielāks nekā citās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Turklāt arī Ceļu satiksmes drošības plāns 2017.-2020.gadam, kas ir izstrādāts saskaņā ar Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam ietverto virsmērķi, nosaka sasniedzamo politikas rezultātu - samazināt ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo un ievainoto personu skaitu par 50%, salīdzinot ar 2010.gadu.

Tādējādi Noteikumu I pielikuma pielāgošanas prasības, kas jānodrošina transportlīdzekļiem ar stūri labajā pusē, ir viens no risinājumiem, lai mūsdienu personu un preču brīvas kustības apstākļos Eiropas Savienības ietvaros, virzītos uz Eiropas Savienības un Latvijas politikas plānošanas dokumentos noteikto mērķi samazināt ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo un smagi ievainoto personu skaitu.

Tiesībsargs ņem vērā, ka pēc CSDD sniegtās informācijas vairākām automašīnām ar stūri labajā pusē ir piešķirta atļauja piedalīties ceļu satiksmē, kā arī Eiropas Komisija ir atzinusi Noteikumu I pielikumā paredzētos pielāgojumus kā samērīgus un atbilstošus Eiropas Savienības normatīvo aktu prasībām. Tādējādi tiesībsarga ieskatā Noteikumu I pielikumā noteiktie pielāgojumi ir samērīgi un atbilst Satversmes 105.panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

[4] Tiesībsargs vērš uzmanību, ka Noteikumu 87.-94.punkts paredz detalizētu kārtību, kā ir iespējams risināt individuālos strīdus par atteikumu ļaut piedalīties ceļu satiksmē. Ņemot vērā, ka tiesībsarga ieskatā Noteikumu I pielikumā noteiktie pielāgojumi atbilst Satversmes 105.pantam un iesniegumos ir strīds par Noteikumu I pielikumā paredzēto pielāgojumu faktisko piemērošanu, personām CSDD atteikums piedalīties ceļu satiksmē jāpārsūdz administratīvajā tiesā.

[5] Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo daļu, tiesībsargs pabeidz pārbaudes lietu Nr. 2019-4-16B "Par tehnisko pielāgojumu samērīgumu automobiļiem ar stūri labajā pusē".

Ar cieņu,
tiesībsargs

J.Jansons